

1935

Heure Pääjätjaja Riito Pyti!

Kunnoittavainin

Postigiron sopivaisuudesta maksumenetelmäksi.

Riitoluopio

Maksutekniikassa voidaan erottaa kaksi pääosaa: rahallinen ja rahaton maksumenetelmä. Edelliselle menetelmälle on ominaista se, että kaikki maksut suoritetaan rahassa, jotavastoin rahaton maksumenetelmä etupäässä käyttää shekkejä ja tilisiirtoja.

Rahallinen maksumenetelmä toimii hyvin paikallisissa ja yksinkertaisissa kauppaloissa, mutta kun taloudellinen olämä jossakin maassa on saavuttanut määrätyn tason ja ennen kaikkea pankkilaitos määrätyn varavuuden, rahallinen maksutapa on osoittautunut epäkäytännölliseksi kaliksi. Rahaton maksuliike, joka jo keskiajalla oli saavuttanut melko huomattavan kannatuksen ja siitä lähtien ollut tarpeen mukaan käytännössä, alkoi nyt viime vuosisadan loppupuoliskolla varsinaisesti kukoistaa. Silloisen taloudellisen nousukauden ja siitä johtuvien kasvavien maksusuhteitten vaikutuksesta Euroopan johtavissa teollisuusmaissa, Englannissa ja Saksassa, rahattomat maksutavat, shekki ja giro, saavuttivat yhä suurempaa kannatusta. Englannissa kehitys johti shekkien käyttöön, joka siitä lähtien on yhä vilkastunut ja meidän päivinämme se on siellä tärkein maksutapa. Shekkimaksujen helpottamiseksi on Lontooseen perustettu The Clearing House, jossa Englannissaⁿ pankit päivittäin tilisiirroin selvittävät keskinäisiä shekkissataviaan ja shekkivelkojaan. Saksassa taas johduttiin pääasiassa käyttämään giroliikettä ja syy tähän oli ainakin osaksi se, että Hampurin pankki jo 1600-luvulla, myöhemmin Saksan valtiopankki ja osuuskassat hyvällä menestyksellä turvautuivat tähän järjestelmään. Saksan valtiopankin nykyisestä giroliikkeen 500 - 600 miljaardiin Rmk:aan nousevasta liikevaihdosta ainostaan 8 % selvitetään rahassa, joten siis kokonaista 92 % tapahtuu tilisiirroin. Tämä luku osoittaa meille miten pitkälle rahaton maksumenetelmä voi kehittyä.

Samanlainen maksuliike, jota edellä mainittu Deutsche Reichs-bankin giro edustaa, on nykyään useimmissa sivistysmaissa järjestetty postigirolla. Yleisö tallettaa rahamääriä girotilille, ja girokonttori toimittaa tilinomistajan määräyksestä maksuja, rahamäärää joko siirtämälä toiselle tilille taikka maksamalla käteisesti. Se valtava menestys, joka postigiroliikkeellä on ollut kaikissa niissä maissa, joissa se tähän mennessä on otettu käytäntöön, on selvänä todistuksena siitä, että se, toisten maksumenetelmien rinnalla täyttää tärkeän tehtävänsä.

Ensimmäinen maa, missä postigiro otettiin käytäntöön, oli Itävalta. Jo vuodesta 1703 oli Itävallassa toiminut keisarillinen giropankki ja 1880-luvulla alkoi giroliike nykyaikaisessa muodossaan kehittyä. Pankkigiron kehittyessä sikäläinen postisäästöpankki kuitenkin kiinnitti viranomaisten huomiota niihin suuriin mahdollisuuksiin, mitkä postilaitos tuhansine sivukonttoreineen tarjosi giroliikkeelle ja v. 1883 aloitti postigiro toimintansa postisäästöpankin yhteydessä. Useimmissa Euroopan maissa on postigiro meidän päivinämme otettu käytäntöön esim. Saksassa, Ruotsissa, Tanskassa, Latviassa, Eestissä y.m. kaikkiaan 17 Euroopan maassa. Norjassa kysymys postigirosta on parast'aikaa käsittelyn alaisena ja se ratkaistaneen kaikesta päättäen myönteisesti. Jo 1920-luvun alkupuolella postigirokysymys oli vireillä, mutta sai silloin raueta järjestelyvaikeuksien takia. Norjan etelä- ja pohjoisosan väliset liikenneyhteydethän ovat huonoja ja postigiron järjestelyä ei voitu tyydyttävästi ratkaista.

Isossa Britanniassa ja Irlannissa ei ole postigiroa, mutta nämä maat ovat erikoisasemassa sikäläisen shekkiliikkeen ylivoimaisen merkityksen tähden. Itämeren maista Liettua on ainoa, Neuvosto-Venäjää lukuunottamatta, missä ei ole postigiroa ja sana on asianlaita Romaniassa,

Kreikassa, Espanjassa ja Portugalissa. - Mainitsenatta mitään kehitystä valaisevia lukuja toteamme, että kaikissa niissä maissa, joissa postigiro on käytännössä, se on vuosi vuodelta saavuttanut jatkuvasti lisääntyvän kannatuksen.

Postigiron järjestelyssä on pääasiassa noudatettu kahta suuntaa. Toisen vaihtoehdon mukaan liikkeen aiheuttama kirjanpityö on keskitetty yhteen keskuskonttoriin, toisessa vaihtoehdossa taas on tätä kirjanpityötä varten perustettu kunkin maan tarvotta vastaava lukumäärä näitä konttoreita maan eri osiin.

Näillä vaihtoehdoilla on kummallakin etunsa ja varjopuolensa. Toiselta puolen on tilinomistajalle eduksi, että keskuskonttoreita on monta, toiselta puolen taas on tilisiirtoliikkeen kannalta hyvä, että kaikki tilit, siis koko kirjanpito, on keskitetty yhteen ainoaan konttoriin, kuten m.m. Itävallassa ja Tanskassa on tehty. Sveitsissä taas on, meän pienestä pinta-alasta huolimatta, monta keskuskonttoria, Ruotsissa keskusteltiin tästä asiasta paljon ja vaikka monelta taholta huomautettiin, että monen, jopa 13 keskuskonttorin perustaminen olisi välttämätöntä Ruotsin suureen pinta-alaan katsoen, kirjanpito kuitenkin keskitettiin Tukholmaan. Kaikesta päättäen tämä järjestelmä ei ole haitallisesti vaikuttanut giroliikkeen kehitykseen ja sen aikaansaamat taloudelliset edut ovat joka tapauksessa huomattavat.

Postigirotilin voivat sekä yksityiset että n.s. juridiset henkilöt avata itselleen. Tilinavaajan on pakko tallettaa tililleen määrätty pienin rahasumma, Ruotsissa esim. 5 Kr, joka kuitenkin maksetaan takaisin tiliä lopetettaessa. Postigirotilille voi sekä tilinomistaja itse että kuka muu tahansa tehdä maksuja. Kun tilinomistaja suorittaa mak-

suja, hän voi antaa giron toimittaa maksettavat määrät hänen tililtään maksunsaajalle. Täten hän kokonaan vapautuu rahan käyttämisestä sekä siitä vaivasta, jota rahan lähettäminen saisi aikaan.

Tilin omistaja saa jatkuvasti milloin hänen tiliään on joko hyvitetty tai veloitettu, siitä keskuskonttorista, jossa hänellä on tili, kirjallisen ilmoituksen hänen tilillään tapahtuneista muutoksista sekä maksajien hänelle lähettämät, maksujen suorituksia koskevat tiedonannot. Tilinsä tarkkailun helpottamiseksi saa tilin omistaja sitäpaitsi määräaikoina tiliotteen.

Kaikkein yksinkertaisin postigiron maksumuoto on määrien siirtäminen tililtä toiselle. Tämä maksutapa edellyttää kuitenkin, että maksajalla on maksunsaajalla kummallakin on tili. Tilisiirtomenettely ei tietenkään voi kehittyä kovinkaan laajaksi, ennenkuin postigiron käyttäjiä on verrattain paljon. Niissä maissa, joissa postigiro on otettu käytäntöön, onkin osoittautunut, että tätä maksutapaa on suhteellisen vähän käytetty alkuvuosina, mutta että se vuosi vuodelta on lisääntynyt. - Niinpä esim. Saksassa missä postigiro on toiminut v. 1887, siis 50 vuotta, ainakin kymmenen viime vuoden aikana 80 % kaikista maksusuorituksista on toimitettu tilisiirroin. Tanskassa, missä postigiroliike on ollut käytännössä vuodesta 1919, on vastaava luku vuosilta 1934 ja 1935 70 % sekä Ruotsissa, missä se on toiminut vuodesta 1925, tämä suhdeluku oli v. 1935 55 %, oltuaan ensimmäisenä toimintavuonna vain 37,5 %.

Tilille panoista ja tililtä ostoista suoritetaan postigiroliikessä erityiset maksut, jotka kuktenkin ovat hyvin huokeat ja yleensä paljon pienemmät kuin jos maksusuoritus tapahtuisi esim. postiosoituksella taikka postivekselillä. Esimerkkeinä näistä maksuista mainittakoon; että Ruotsissa tilille panoista on maksettava:

10 äyriä jos määrä on korkeintaan 5 Kr.

15 " " " " 5 - 50 Kr. ja

20 " " " " yli 50 Kr.

Tililtäotoista peritään 10 äyriä, määrästä riippumatta. Tilisiirto on maksuton. Paitsi noita maksuja postigirolla on myöskin korkotuloja. Tilisiirtomenetelmän päästyä yleisemmin käytäntöön jäävät yleisön tallettamat varat pitemmäksi aikaa postigirolikkeeseen, koska varoja ei silloin yleensä oteta pois, vaan siirretään tililtä toiselle. Näin ollen voidaan melkoinen osa puheenalaista^{si/} varoista sijoittaa pysyväisesti niin, että postigirolle taataan korkovoittoa, samalla kuitenkin vaarantamatta tilin omistajain oikeutta milloin hyvänsä käyttää saataviaan. Tilin omistajain saatavat postigirolikkeestä olivat esim. Ruotsissa v. 1935 140 milj. kr, ja siitä oli korkotuottaviksi obligatioihin sijoitettu 74 milj., kunnallislainoihin 24 milj., kiinteistölainoihin 6 milj. kruunua ja osa shekkitilille liikepankkeihin. Korkotuloja oli girolla yhteensä 3,9 milj. kr eli vähän enemmän kuin tulot eri maksuista.

Ruotsin postigiron tulot v. 1935 olivat kaikkiaan 7,8 miljonnaa kruunua, mikä määrä kuitenkin käytettiin postigiron postilaitokselle aiheuttamien kulujen korvaamiseksi, sekä portokulujen peittämiseksi. Postigiro korvaa siis postille kaikki suorituksesta syntyvät menot aivan kuten kuka muu postin asiakas hyvänsä ja vaikka se, omasta kirjanpidostaan päättäen, ei tuota mitään voittoa, se lisää suuressa määrin postilaitoksen ylijäämää. - Näin on asianlaita myös muissa maissa.

Tämän yhteydessä on myöskin mainittava, että muutamissa maissa tilinomistajalle hyvitetään korkoa hänen tilillään olevista varoista. Tämä korko on yleensä ollut sama, tai suunnilleen sama kuin se, joka näissä maissa maksetaan vaadittaessa maksettaville varoille. Niinpä tehtiin myöskin Ruotsissa giron alkuvuosina. Yleinen korkokanta siellä on laskemis-

taan laskenut ja avista varoista hyvitetään korkoa heinäkuusta 1932 lähtien ainoastaan 1/2 %. Näin pienen koron laskeminen postigiron lukuisille tilinomistajille vaatisi suhteettoman paljon kustannuksia ja vuodesta 1933 lähtien postigiro ei enää maksa mitään korkoa. Ruotsin postigiro on viime vuosina saavuttanut sellaisen menestyksen ja siinä määrin vakiintunut Ruotsin talouselämään, ettei koron antamaa tukea myöskään enää tarvita. Postigiron tarjoamat edut on todettu niin suuriksi ja sen liike-elämälle aikaansaama kustannusten aleneminen niin huomattavaksi, että nämä itsessään korvaavat korkotappion. Tilisiirtohan tehdään maksutta ja rahaa lähettäessään postigirolla lähettäjä esim. Ruotsissa nyt säästää suunnilleen 70 % niistä maksuista, jotka hänen muuten olisi pakko maksaa.

Maksujen suoritus postigiron välityksellä on yksinkertaista ja postigiroa voidaankin edullisesti käyttää sekä tilapäisissä maksusuorituksissa että etenkin säännöllisesti uudistuvissa maksuissa. Tällaisina mainittakoon vakuutus-, puhelin-, kaasu-, sähkö- ja erilaiset jäsenmaksut. Myöskin sanomalehtitilauksia voidaan giroa käyttäen hyvin tehdä. Pankkilaitos, itse valtion pankkikin, voi siirtää pääomia konttoristaan toiseen, samaten osuuskassat, vakuutuslaitokset y.m. sellaiset yritykset, joilla on sivukonttoreita taikka liikeyhteyksiä maan eri paikkoihin. Valtiolle ja kunnalle on postigiro monessa maassa tuonut suurta hyötyä ja hyvin usein on juuri tämä tosiasia ratkaisevasti vaikuttanut postigiron käytäntöönottamiseen. Eri verot voidaan maksaa postigirolla ja nimismiehiä, ulosottomiehiä y.m. voidaan määrätä pitämään valtion varoja girotilillä.

Varsin mielenkiintoinen on kysymys siitä, miten postigiron tilinomistajat jakaantuvat toimintansa ^{mukaan}. Seuraavat luvut on otettu Ruotsin postigiron toimintakertomuksesta v. 1935. Tilinomistajain kokonaisluku v. 1925, 1930 ja 1935 oli suunnilleen 5,000, 41,000 ja 81,000.-

Nousu on siis ollut sangen huomattava.

Suurimpina tilinomistajain ryhminä olivat v. 1935 "teolliset ja kaupalliset yritykset sekä käsityöläiset" ja "julkiset viranomaiset ja laitokset", ollen vast. 40 ja 23 % kaikista tilinomistajista. Edellisten suhdeluku on melkein kaikkina vuosina pysynyt ~~yli~~ ^{paikkeilla} 40 %, jälkimmäisten taas on vv. 1925 - 1935 noussut 14:sta 23 %iin. Yksityiset henkilöt muodostavat 17 % kaikista tilinomistajista ja on niiden suhdeluku vuosien kuluessa noussut pari kolme prosenttia. Neljäntenä suuruusryhmänä ovat sitten teollisuuteen ja kauppaan kuulumattomat yritykset sekä "yhdistykset ja säätiöt". Edellisen ryhmän suhdeluku oli 6,8 ja jälkimmäisen taas 6,2 %.

Pankit, jotka monessa maassa, myös Ruotsi mukaanluettuna, vastustivat postigiroliikettä, ovat sen käytäntöön ottamisen jälkeen jo sen alkuvuosina itselleen avanneet runsaan määrän girotilejä. Niitä oli pankeilla v. 1925 ja 1935 vast. 650 ja 1050 ja tämä määrä on siten kymmenesssä vuodessa noussut yli 60 %. Vakuutusyhtiöiden ja sairaskassojen postigirotilien lukumäärä on noussut vv. 1925 - 1935 130 - 2,200.

Varsinaisen n.s. maksuteknillisen toimintansa rinnalla Ruotsin postigiro toimii valtion huoltokonttorina etenkin verojen, mutta myöskin muitten säännöllisten maksujen maksamista varten. V. 1935 kuului tähän huoltokonttoriin yli 9,000 valtiiovirkailijaa ja 12,700 muuta virkailijaa. Tämän huoltokonttorin 11 milj. kruunuun nousevasta liikevaihdosta yli 7 milj. oli verojen maksua.

Tässä on ohimennen tullut mainituksi, että pankkilaitokset ovat olleet postigiroliikettä vastaan. Kun ne itse palvelovat yleisöä ja talouselämää maksuliikkeessä m.m. shekeillä ja postivekseleillä, ne ovat postigirossa nähneet vaikean kilpailijan. Niissä maissa, joissa postigiron rinnalla toimii myös pankkigiro, on kehitys ainakin Saksassa joh-

tanut siihen, että suuret ja suurenpuoleiset maksut toimitetaan pankkien välityksellä ja muut postigirolla. Täten pankit ovat päässoet pienten, suhteellisiin kustannuksiin nähden kalliiden maksutoimitusten huolehtimisesta, joka epäilemättä on tuonut pankeille suuren helpotuksen. Postigiro ei tahdo, eikä myöskään pysty pankkien kanssa kilpailemaan talletuksista, sen tarkoituksena on palveluksiaan tarjoamalla, itse pankeillekin, alentaa maksuliikkeen aiheuttamia kustannuksia ja vapauttaa suuret pääomat, jotka ilman giroa olisi käytettävä maksuliikkeessä, tuottavaan käyttöön. -

Mielenkiintoinen on giroliikkeen kehityksen vertaaminen postivekselien ja shekkien samanaikaiseen kehitykseen. Tässä luvut on otettu Ruotsin tilastollisesta vuosikirjasta. Postivekselien luvut tarkoittavat lunastamattomia postivekseleitä vuoden lopussa, valtiopankin ja liikepankkien luvut on laskettu yhteen. - Valtiopankin clearingliikkeen luvut antavat kuvan shekkiliikkeen kehityksestä.

Postivekselien rahamäärä on vuodesta 1925 vuoteen 1935 hiukan laskenut, 88 milj. - 80 milj. Kr., valtiopankin clearing liike oli v. 1925,-30 ja -35 pyörein luvuin 21, 26 ja 23 miljardia Kr sekä postigiron panot ja otot, kummatkin, vastaavasti 0.4, 3.3 ja 7.2 miljardia Kr. Postigiron liike kasvoi jatkuvasti vuosien 1925 - 35 välisistä suhdannevaihteluista huolimatta ja sen liikevaihto muodosti v. 1935 melkein kolmannoksen valtiopankin clearingliikkeestä.- Liian pitkälle menoviä johtopäätöksiä ei tietenkään voi vetää näistä lukusarjoista, mutta niistä ilmenee kuitenkin varsin selvästi postigiron kasvava merkitys Ruotsinmaksuliikkeessä.

Tuen tälle väitteelle antavat myöskin ne luvut, jotka tarkoittavat keskimääräistä rahamäärää postigirotoimitusta kohti, v. 1925,1926 ja

1932 oli tämä luku vastaavasti Kr. 1,721, 845 ja 366. Viime vuosina on se kuitenkin suhdannekehitystä seuraten taas hiukan noussut ja oli v.1935 465 Kr. Rahamäärä toimitusta kohti on siis nyt paljon pienempi kuin postigiron alkuvuosina, mikä puolestaan osoittaa, että giroa käytetään yhä pienemmissä maksutoimituksissa ja että giro siten on yhä syvempään juurtunut Ruotsin talouselämään sekä koko kansan tajuntaan.

Seuraavaassa muutamia sanoja postigiron vaikutteisesta postiosoituliikkeeseen! Voidaan todeta, että jälkimmäinen jatkuvasti on vähentynyt v. 1925 lähtien. Tähän vuoteen saakka postiosoitusten lukumäärä nopeasti nousi ja oli 1924 yli 18 milj. kappaletta. V. 1925 jolloin postigiroliike tuli käytäntöön, lukumäärä jäi suurin piirtein ennalleen, mutta on sen jälkeen vuosi vuodelta laskenut ja oli v. 1932 12 milj. kappaletta. - Sille tasolle se on jäänyt. - Vakuutettujen lähetysten lukumäärä on vv. 1925-1935 laskenut 5:stä 3:een miljoonaan ja kirjattujen lähetysten taas pysynyt jotakuin ennallaan, ollen vähän yli 8 miljoonaa.

Rinnan näiden lukujen kanssa on postigiron pano- ja ottokorttien lukumäärä vv. 1925 - 1935 jatkuvasti noussut 2:sta 26:teen miljoonaan, ja tämä kehitys tulee kaikista päättäen yhä edelleen jatkumaan.

Postigiron merkitys maksuliikkeessä ei rajoitu ainoastaan kunkin maan sisäisiin oloihin; myös kansainvälisessä maksuliikkeessä se on saanut jalansijan pankkien girotoiminnan rinnalla. 17 euroopp. ja ulko-euroopp. maata, joissa postigiro on otettu käytäntöön, on yhtynyt sitä koskevaan sopimukseen ja näiden maiden postilaitokset välittävät siten myöskin maksutoimituksia keskenään. V. 1935 oli Ruotsissa ulkomaisia tilinomistajia 550, Ruotsin postigiron ulkomainen liike käsitti 34,000 toimitusta ja näiden yhteinen raha-arvo 8,7 miljoonaa Kr., josta vähän yli puolet käteistä maksua. Kaikesta päättäen postigiro ei kansainvälisessä

maksuliikkeessä tule saavuttamaan mitään suurempaa merkitystä, mutta pienten maksujen ja rahalähtöyksien välittäjänä sillä kyllä on tehtävänsä.

Suomessakin on postigiron käytäntöön ottaminen ollut pohdinnan alaisena, mutta tähän mennessä tuloksetta. V. 1922 asia oli vireillä ja v. 1928 asetettiin komitea kysymystä tutkimaan. Maaliskuussa seuraavana vuonna komitea jätti valtioneuvostolle mietintönsä, jossa asetuttiin hylkäävälle kannalle. Tämä hylkäävä kannanotto ei kuitenkaan ole kaikin puolin vakuuttavasti perusteltu ja tutustuessaan lausuntoon saa sen käsityksen, että hylkäämiseen enemmän vaikutti varovaisuus uutta toimintamuotoa kohtaan kuin postigiron lopullinen tuomitseminen. Komitean käytettävissä olivat vuosien 1926-1927 tilastolliset luvut, mutta nyt, 10 vuotta myöhemmin, postigiro on kehittynyt siinä määrin, että luvut vielä selvemmin kuin silloin puhuvat sen puolesta.